

Литвинко А. С., Луговський О. Г., Виврот Т. М.

*ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім.
Г. М. Доброва НАН України», litvinko@ukr.net*

**ВИТОКИ ІСТОРІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ: ДО 95-РІЧЧЯ ВІД
ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Г. М. ДОБРОВА ТА 60-РІЧЧЯ ВІДДІЛУ ІСТОРІЇ
ТА СОЦІОЛОГІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ
ДУ «ІДНТПН ІМ. Г. М. ДОБРОВА НАН УКРАЇНИ»**

***Анотація.** У статті висвітлено діяльність визначного історика науки і техніки, члена-кореспондента АН УРСР (1988), члена-кореспондента Міжнародної академії історії науки (1965) Геннадія Михайловича Доброва. Доведено значущий внесок вченого у процеси формування та інституалізацією досліджень з історії науки й техніки в Україні.*

***Abstract.** The article highlights the activities of a prominent historian of science and technology, a corresponding member of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (1988), a corresponding member of the International Academy of the History of Science (1965) Gennady Mykhailovych Dobrov. The significant contribution of the scientist to the formation and institutionalization of research on the history of science and technology in Ukraine has been proven.*

***Ключові слова:** історія та соціологія науки і техніки, Україна, НАН України, Г.М.Добров.*

***Key words:** history and sociology of science and technology, Ukraine, NAS of Ukraine, G.M. Dobrov.*

Діяльність визначного історика науки і техніки, члена-кореспондента АН УРСР (1988), члена-кореспондента Міжнародної академії історії науки в Парижі (1965) Геннадія Михайловича Доброва нерозривно пов'язана з формуванням та інституалізацією в Україні досліджень з історії науки й техніки, активним учасником яких він став [1, 2]

Майбутній вчений 1950 р. закінчив механіко-машинобудівний факультет Київського політехнічного інституту, де з 1948 по 1958 рік діяла кафедра історії техніки під керівництвом професора А.Ю. Голян-Нікольського [3]. Одразу після закінчення інституту вступив до аспірантури відділу історії техніки Інституту теплоенергетики АН УРСР за спеціальністю «Історія науки і техніки». Відділ

історії техніки разом із Комісією з історії техніки Відділу технічних наук АН УРСР, обидва під керівництвом академіка АН УРСР В.В. Данилевського, було створено 11 березня 1949 р. Пізніше, 4 січня 1963 р., на базі відділу історії техніки, а також організованого 1956 р. відділу історії математики Інституту математики АН УРСР, в Інституті історії АН УРСР було створено Сектор історії техніки і природознавства (з 1970 р. — Сектор історії природознавства і техніки, завідувач академік АН УРСР Й.З. Штокало), який 1986 р., разом із очолюваним Г. М. Добровим Центром досліджень науково-технічного потенціалу Ради з вивчення продуктивних сил України АН УРСР увійшов до складу Центру (нині Інститут) досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки АН УРСР. Очолив новостворену установу Г.М. Добров.

Кандидатську дисертацію за темою «Першість СРСР у створенні вугледобувних комбайнів (з історії техніки гірничого машинобудування)» вчений захистив 1954 р., одержані результати виклав у монографії «Історія радянських вугледобувних комбайнів». Розвитком цього напрямку стало видання 1969 р. Сектором історії природознавства і техніки Інституту історії АН УРСР та Міністерством вугільної промисловості УРСР двотомника «Історія технічного розвитку вугільної промисловості Донбасу» [4]. Членом авторського колективу, заступником головного редактора, відповідальним редактором другої частини першого тому та другого тому був Геннадій Михайлович.

Після аспірантури з 1953 по 1955 р. вчений працював у відділі історії техніки, з 1954 р. став членом редколегії періодичного видання Відділу технічних наук АН УРСР та Комісії з історії техніки «Нариси з історії техніки» (з 1962 р. - видання Українського відділення Радянського національного об'єднання істориків природознавства і техніки «Нариси з історії техніки та природознавства», з 1970 - республіканський міжвідомчий збірник «Нариси з історії природознавства і техніки»).

1958 р. було створено Українське відділення Радянського національного об'єднання істориків природознавства і техніки. Г. М. Добров був обраний членом Комітету, пізніше - заступником голови Відділення, керував секцією, особисто брав участь у міжнародних конгресах з історії науки і техніки. На X Міжнародному конгресі з історії науки 1962 р. у США виступив із доповіддю «Дослідження з історії природознавства і техніки, що проводяться в Українській РСР». Наполегливо ставив питання про необхідність видання іноземними мовами праць з історії науки і техніки в Україні, викладання історико-наукових й

історико-технічних дисциплін та створення відповідних кафедр у найбільших вузах України, публікації у міжнародних журналах. [5]

1963 р. у Польщі відбувся I Міжнародний симпозиум із загальних проблем історії науки і техніки, на якому Г.М. Добров повідомив про дослідження українських вчених із використання історико-технічного аналізу для прогнозування шляхів розвитку науки і техніки. За глибокі результати в галузі науки і техніки Г.М. Доброва 26 червня 1965 р. було обрано членом-кореспондентом Міжнародної академії історії науки, 1978 р. - академіком Міжнародної академії гуманітарних і природничих наук.

У січні 1966 р. у Києві відбувся I Симпозиум з питань застосування кількісних методів і використання обчислювальної техніки в дослідженнях з історії науково-технічного прогресу, у травні цього ж року - конференція Українського відділення Радянського національного об'єднання істориків природознавства і техніки. 11 років, з 1954 по 1965 рік, вчений виконував обов'язки вченого секретаря Комісії з історії техніки Відділення технічних наук АН УРСР.

З 1963 по 1964 Г.М. Добров - старший науковий співробітник, з 1 грудня 1964 р. - завідувач відділу історії техніки, з 17 серпня 1966 по 29 лютого 1968 р. - відділу машинних методів оброблення історико-наукової інформації Сектору історії техніки і природознавства Інституту історії АН УРСР.

З 1968 по 1984 рр. вчений був керівником Відділення комплексних проблем наукознавства та інформатики, яке діяло у складі Інституту математики (1968—1969), Ради з вивчення виробничих сил (1969—1971), Інституту кібернетики (1971—1984) АН УРСР. У 1984 підрозділ було перетворено на Центр досліджень науково-технічного потенціалу Ради з вивчення виробничих сил Української РСР.

До історії науки і техніки Г.М. Добров повернувся у 1986 р., очоливши Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки АН УРСР. 1987 р. у виданні «Нариси з історії природознавства і техніки» вийшла праця вченого «Про соціальне значення історії природознавства і техніки», 1989 - його стаття у співавторстві «Новий погляд на історію заснування Академії наук України», де обговорювалася дата заснування Всеукраїнської академії наук.

Г.М. Добров працював у галузі історії науки й техніки 18 років, його доробок за цей період діяльності складає понад 30 ґрунтовних праць, серед яких одна індивідуальна та дві колективні монографії. Робота вченого на ключових посадах Комісії з історії техніки та Українського відділення Радянського

національного об'єднання істориків природознавства і техніки значною мірою сприяла консолідації історико-наукової спільноти України.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Маліцький Б.А., Храмов Ю.О. Добров Г.М. - учений та учитель (до 80-річчя від дня народження). *Наука та наукознавство*. 2009. № 1. С. 3—8.
- [2] Добров Геннадій Михайлович (1929—1989). Збірник. 2-ге вид., перер. і доп. Київ: Фенікс, 2004. 128 с.
- [3] Добровольський В.О. З досвіду викладання історії техніки в КПІ. *Дослідження з історії техніки*. 2004. Вип. 4. С.20—27.
- [4] История технического развития угольной промышленности Донбасса: В 2 т. / АН УССР. Київ, Наук. думка, 1969.
- [5] Хренов К.К., Добров Г.М. Міжнародний конгрес істориків природознавства і техніки. *Нариси з історії техніки і природознавства*. 1963. Вип. 3. С. 3—7.